

Zpráva o realizaci Záchranného programu hořečku mnohotvarého českého (*Gentianella praecox ssp. bohemica*) v České republice v roce 2013

V následujícím přehledu jsou uvedeny aktivity realizované v rámci ZP v roce 2013. Vyhodnocení vyplývá z realizačního projektu (RP) a shrnuje realizace činností. Znění RP pro jednotlivá opatření je vždy na začátku kapitoly uvedeno kurzívou.

Na realizaci ZP v roce 2013 byly přiděleny finanční prostředky z projektu „Realizace záchranného programu hořečku mnohotvarého českého v roce 2013 – speciální opatření“ administrovaný ODO AOPK ČR. Opatření kapitoly Péče o biotop byla financována z různých finančních zdrojů, převážně krajských rozpočtů, rozpočtů NP a AOPK ČR. Zdroje financování (bez částky) mimo AOPK ČR jsou shrnuty v příloze 1) Zhodnocení péče o prioritní lokality hořečku v roce 2013 a 2) Zhodnocení péče o neprioritní lokality hořečku v roce 2013. Zdroje financí (vč. částky) zajišťované AOPK ČR jsou shrnuty v tabulce č. 1.

Tab. 1: Finanční zajištění opatření péče o biotop – AOPK ČR.

č.	lokality	zdroj
26	NPP Pastviště u Finů, Albrechtice u Sušice	PPK A
27	Albrechtice u Sušice, nad samotou U Finů	PPK B
34	Podvoří, Volský vrch	PPK B
35	Boletice, vrch Olymp	
37	Polná na Šumavě, bývalé lůmky	
38	NPR Vyšenské kopce, louka nad cestou z osady, Vyšný	PPK A
39	PP Hroby	MaS
41	Pod Machovskými Končinami u Machova	PPK A
42	PR Hořečky, Olešnice v Orlických horách	PPK A
45	PP Jersínská stráž, Jersín	POPFK
46	PP Kamenný vrch, Heraltice	
47	PP Na Kopaninách, Radonín	
48	PP Na Jalovci, Číchov	
49	Zašovice, Salátův kopec	
51	Číchov, stráž u železniční zastávky Číchov	
62	PR Štíří důl, Vojnův Městec	PPK A
65	Olešnice v Orlických horách, sjezdovka U Židků	PPK B

* v rámci managementu celé lokality

3.1 Péče o biotop

Péče o biotop bude přednostně řešena pro prioritní lokality. Ve vhodné péči o neprioritní lokality budou všechny spravující a hospodařící subjekty podporovány.

V roce 2013 byl realizován management na 31 z 32 prioritních lokalit druhu, z čehož na 20 byl management hodnocen jako dostatečný/optimální, na 7 jako dostatečný/suboptimální. Na dvou prioritních lokalitách PR Kralovické louky (lok. 29) a PR Nad Zavírkou (lok. 56) byl realizován nedostatečný management, spočívající v nízké intenzitě narušení travního drnu a nedostatečném odstranění biomasy. Jako nevhodný byl hodnocen pouze management lokality PP Svatý kříž (lok. 33), kde byl pasen skot v nevhodnou dobu a došlo k přímé likvidaci kvetoucích a plodících rostlin hořečku českého. Žádný management

nebyl i v tomto roce realizován na lokalitě Horní Brzotice (lok. 66), která se nachází na aktivní dělostřelecké střelnici.

V rámci 41 neprioritních lokalit byl realizován management různé úrovně na 25 z nich. Celkem 8 lokalit druhu lze považovat za zaniklé a 1 lokalitu za pravděpodobně zaniklou. Na 8 lokalitách nebyl management realizován. Celkem na 11 lokalitách byl zajištěn dostatečný/optimální management, na 3 lokalitách jako dostatečný/suboptimální, zjištěné nedostatky jsou shodné jako u prioritních lokalit.

Detailní přehled realizovaných opatření péče o biotop je přílohou dokumentu, přehled vychází z materiálu poskytnutých zadavateli prací a záznamu managementu v rámci monitoringu populací. Zhodnocení provedeného managementu v roce 2013 a z něj vyplývající doporučení pro management v roce 2014 zpracoval RNDr. J. Brabec a je detailně rozepsáno pro každou lokalitu zvlášť.

V roce 2014 by měl být dále kladen důraz zejména na zkvalitnění opatření péče o biotop na prioritních lokalitách: PR Kralovické louky (lok. 29), PP Svatý kříž, louka nad městem (lok. 33) a PP Nad Zavírkou (lok. 56) a neprioritních lokalitách: PP Úbislav (lok. 17), PP Na Vysokém (lok. 20), Dvorec (lok. 25), Horní Štěpánov (lok. 67), PP, Kvilda, u ČOV (lok. 53), Radostín (lok. 63) a Zdíkov (lok. 19). Velký význam má zavedení kvalitního managementu lokalit PP Háje (lok. 9) a Dolany (lok. 12) z hlediska jejich vhodnosti k repatriacím druhu.

3.1.1 Seč

Seč je nutno provádět podle typu porostu a dostupnosti lokality ručně nebo jakoukoli k tomuto účelu používanou mechanizací. Senoseč (první seč) na lokalitách hořečků provádíme v období od druhé poloviny května do konce června (výjimečně na počátku července). Termíny seče a její frekvenci (jedna či dvě seče ročně) je nutno stanovit na lokalitách podle typu porostu, nárůstu biomasy v sezóně, tradiční doby seče v daném regionu apod. Seč je ideální provádět na nízké strniště, biomasu ideálně usušit na místě a pečlivě vyhrabat a z lokality odstranit.

Seč byla realizována na 28 prioritních a 25 neprioritních lokalitách, na řadě míst byla využita jen jako doplněk k pastvě (odstranění nedopasků). Velmi dobře byla seč provedena např. na lokalitách Vlkonice, louka pod lesem (lok. 6), PP Svatý kříž, JZ svahy, Chvalšiny (lok. 31), Boletice, vrch Olymp (lok. 35), PR Hořečky, Olešnice v Orlických horách (lok. 42). Největším nedostatkem při realizaci bylo špatné načasování, jehož vlivem může dojít k poškození hořečků v období jejich dlouhivého růstu (červenec – srpen), období kvetení (pol. srpna – pol. září) a zrání semen (konec srpna až začátek listopadu). Případně absence druhé seče, u které je však nutné zhodnotit aktuální stav a úživnost konkrétní lokality. Špatným příkladem načasování realizace opatření byla v letošním roce opět lokalita Horní Štěpánov (lok. 67).

3.1.2 Pastva

Optimální je pastva ovcí a koz, méně vhodná nicméně využitelná je rovněž pastva skotu či koní. Jako ideální se jeví intenzivnější vypasení lokality během kratší doby (cca 14 dní až měsíc). Cílem je zejména odstranění nadzemní biomasy, nikoli výrazná disturbance porostu. Po pastvě by mělo následovat dosečení nedopasků a odstranění posečené biomasy. Seč nedopasků není nutná v případě dostatečně intenzivní pastvy. Termín pastvy v období od května do konce června (výjimečně na počátku července) je nutné stanovit podle typu porostu, nárůstu biomasy v sezóně, tradiční doby pastvy v daném regionu apod.

Pastva byla realizována na 12 prioritních a 9 neprioritních lokalitách. Pastva je prováděna na 8 prioritních lokalitách ovcemi a na 4 pomocí skotu, u lokalit neprioritních je poměr 4:4. Vyhodnocení managementu jako nedostatečného nebo nevhodného z důvodů pastvy pramení ze dvou příčin: 1) nevhodná intenzita (nízká nebo naopak přílišná), kdy pastva musí být intenzivní, tak aby narušila souvislost travního drnu a zároveň odebrala biomasu tak, aby se neutvářela vrstva stařiny a mechů; 2) nevhodné načasování, přičemž pravidla jsou shodná s načasováním sečí. Nedostatky byly zaznamenány na prioritní lokalitě PP Svatý kříž, Chvalšiny (lok 33), kde příčinou bylo špatné načasování a neprioritních lokalitách Zvíkov, Drviště (lok 19) a Zašovice, Salátův kopec (lok 49).

3.1.3 Vyhrabávání, vláčení a jiné narušování drnu

Opatření lze provést buď v předjaří v termínu od roztátí sněhu do 25. dubna, nebo po podzimní seči s odstraněním biomasy, tj. v termínu cca od druhé poloviny října do zámrazu. Pokud nebude na podzim prováděna seč nebo pastva a bude naplánováno vyhrabání a narušení drnu, je možné jej provést pouze v předjarním termínu! Vyhrab (zbránování, vertikutace) musí narušit drn, odstranit nárůst mechorostů a vytvořit v porostu malé mezery (gapy) „holé“ země (až do velikosti cca 10–20 cm × 10–20 cm). Veškerý vyhrabaný či vyvláčený materiál je nutné z lokality odstranit. Intenzita a frekvence opatření závisí na typu vegetace, nárůstu a zapojení biomasy v daném roce a pravidelnosti obhospodařování.

Narušování drnu bylo realizováno na 21 prioritních a 12 neprioritních lokalitách. Metody a frekvenci narušování drnu je nutné posuzovat individuálně pro každou lokalitu. Častou chybou je nízká intenzita narušování drnu (často v kombinaci s pastvou), které nezajistí úplné odstranění mechu a vrstvy stařiny. Kvalitně byl drn narušován např. na lokalitách PP Svatý kříž, JZ svahy, Chvalšiny (lok. 31), PP Kozlovská stráň (lok. 3) nebo PP Na Kopaninách, Radonín (lok. 47). Větší intenzitu narušení by zasluhovaly např. lokality PR Opolenec, tzv. Vanického louka (lok. 13), NPP Pastviště u Finů (lok. 26), Borová Lada, Zahrádky (lok. 61), Olešnice v Orl. Horách, sjezdovka u Žídků (lok. 65).

3.1.4 Asanační opatření

*Odstranění náletových dřevin je možné provádět téměř kdykoli během roku, protože se realizuje většinou v části lokality, kde nehrozí poškození rostoucích rostlin *G. praecox* subsp. *bohemica*. Menší nálet stromů či menší křoviny lze vytrhávat, ostatní dřeviny je nutné kácet. Pařezy po vykácení lze následně ošetřit herbicidem, aby bylo zamezeno obrůstání.*

Asanace v různé míře byla realizována na 4 prioritních a 1 neprioritní lokalitě. Opatřením se podařilo odstranit nežádoucí náletové dřeviny, případně zlepšit světelné podmínky.

3.2 Péče o druh

Péče o druh probíhala v roce 2013 formou podpory stávajících populací výsevem semen do lepších podmínek vždy v rámci lokality. Manipulace s druhem probíhaly pouze v oblasti Českomoravské vrchoviny. Repatriace druhu zahájená v roce 2012 byla monitorována na lokalitě Boletice, vrch Olymp (lok. 35).

3.2.1 Kultivace ex situ

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.2.2 Podpora stávajících populací

Opatření nevyžadovalo finanční zajištění.

Podpora stávajících populací byla v roce 2013 prováděna v oblasti Českomoravské vrchoviny. Jednalo se o zlepšení podmínek pro klíčení přenesením semen v rámci lokality na předem připravená místa, příprava ve všech případech spočívala v rozrytí drnu.

Lok. č. 47 PP Na Kopaninách, Radonín

Dne 27. 10. 2013 byl proveden výsev semen v rámci lokality ze zralého semeníku jediné plodící rostliny na lokalitě do připravených míst v okolí rostliny.

Lok. č. 48 PP Jalovec

Na lokalitu byl dne 2. 11. 2013 proveden výsev neurčeného počtu semen v rámci lokality z 1/3 celkového počtu zralých semeníků do připravených míst.

Lok. č. 51 žel. zastávka Číchov

Dne 27. 10. 2013 byl proveden odběr neurčeného počtu semen z 1/3 celkového počtu zralých semeníků k výsadbě v rámci lokality do připravených míst.

3.2.3 Repatriace druhu

Opatření bylo financováno z POPFK ve shodě s RP.

Lok. Boletice, vrch Olymp (lok. 35)

V roce 2013 byl monitorován výsev do tří ploch (v každé tři výsevové plošky) uskutečněný v roce 2012. Každá z ploch je situována na jiné expozici vrchu Olymp u Boletic (severní, západní a jižní expozice). Klíčení vysetých semen bylo poměrně standardní a odpovídalo hodnotám zjištěným při studiu populační biologie druhu (Brabec et al. 2011, Bucharová et al. 2012). Během letních měsíců však došlo k výraznému úhynu vzešlých jedinců *Gentianella praecox* subsp. *bohemica*, který byl pravděpodobně způsoben letním přísuškem. Situaci shrnuje tabulka č.2. Opětný výsev nebyl v roce 2013 proveden z důvodu malého množství zralých semen ve zdrojové populaci na lokalitě v Podvoří (lok. 34).

Tab. 2: Počty vyšetřovaných semen a vzešlých rostlin *Gentianella praecox* subsp. *bohemica* na výsevočných plochách na lokalitě „Boletice, vrch Olymp“.

Číslo plochy	Výsev 28. 10. 2012	Odečet 8. 6. 2013	Procento vzešlých	Odečet 7. 10. 2013	Poznámky
A1	500	116	23%	2	8. 6. 2013: cca polovina s děložními lístky a cca polovina již s párem listů – viz foto v příloze č. 4; 6. 10. 2013: průměr růžic 1,5 cm a 3 cm (náčrtek umístění v terénním zápisníku)
A2	500	76	15%	0	8. 6. 2013: velká část (cca 70 %) jen s děložními lístky, pouze zbytek již s párem listů – viz foto v příloze č. 4
A3	500	44	9%	2	8. 6. 2013: naprostá většina (cca 80 %) jen s děložními lístky, pouze několik jedinců již s párem listů – viz foto v příloze č. 4; 6. 10. 2013: průměr růžic 1 cm a 0,8 cm (náčrtek umístění v terénním zápisníku)
B1	500	20	4%	0	8. 6. 2013: 18 jedinců pouze s děložními lístky, dva jedinci již s párem listů
B2	500	66	13%	0	8. 6. 2013: pěkné, velké exempláře již, víceméně všechny již s párem listů; mikropopulace se nachází v malém vlhčím dolíčku
B3	500	45	9%	0	8. 6. 2013: všechny ex. jen s děložními lístky
C1	500	10	2%	0	8. 6. 2013: vesměs malé rostliny s děložními lístky a se začínajícím párem listů
C2	500	34	7%	0	8. 6. 2013: všechny ex. jen s děložními lístky
C3	500	15	3%	0	8. 6. 2013: všechny ex. jen s děložními lístky

3.2.4 Zakládání nových lokalit

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.2.5 Uchování rostlin v genobance

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.3 Monitoring

Opatření bylo financováno z POPFK ve shodě s RP.

3.3.1 Extenzivní monitoring populací

Monitoring se bude nadále provádět na všech 73 známých lokalitách druhu po roce 2000 (kromě zaniklých lokalit) na celé jejich ploše a v celé populaci prostým spočtením jedinců, a to v dobře počitatelné fenologické fázi (v plném květu či těsně po odkvětu). Data z monitoringu druhu budou zanesena do aplikace Monitoring druhů v Náleзовé databázi ochrany přírody (MOD v NDOP).

Monitoring byl proveden na 68 ze 73 známých lokalit, pět lokalit je již považováno za zaniklé. V letošním roce byly kvetoucí jedinci druhu zaznamenáni na celkem 39 lokalitách. Nejvíce kvetoucích jedinců (2 488 ex.) bylo zaznamenáno na lokalitě PP Háje, Onšovice, osamocený holý vršek (lok. 8)

Celkem na 16 lokalitách vzrostl počet kvetoucích jedinců oproti předchozímu roku, pokles byl zaznamenán na 26 lokalitách. Srovnání s rokem 2012, který byl vyhodnocen jako tzv. „hořečkový“, není z hlediska dlouhodobého trendu vypovídající. Bilance úbytku a nárůstu počtu kvetoucích jedinců na všech lokalitách ve srovnání s rokem 2012 je znázorněna v tabulce č. 3.

Z **prioritních lokalit** ZP nebyly kvetoucí jedinci nalezeni na 4 lokalitách: PR Kralovické louky, Kralovice (lok. 29), PP Kamenný vrch (lok. 46), Javorník - Tejmlov, tzv. Šťouralova louka (lok. 56), a PR Štíří důl (lok. 62). Z prioritních lokalit nejvíce klesly počty na lokalitách: Onšovice, PP Háje, osamocený holý vršek (lok. 8), PR Dobročkovské hadce, Dobročkov (lok. 30), Chvalšiny, S až SSZ svahy Svatého kříže (lok. 32), Polná na Šumavě, bývalé lůmky (lok. 37), NPR Vyšenské kopce, louka nad cestou z osady, Vyšný (lok. 38). Hroby, úvozová cesta v PP Hroby (lok. 39). Po delší době se naopak objevili jedinci na lokalitě PR Kralovické louky (lok. 29). Nárůst počtu kvetoucích jedinců byl zaznamenán v PR Opolenec, tzv. Vanického louka (lok. 13), Vlkonice, louka pod lesem (lok. 6), Čichov, sjezdovka Na Jalovci (lok. 48), Protivanov, PP U Žlíbku (lok. 52), Nové Hutě, PP Pasecká slat' (lok. 68), Lavičky, „V Kučerkách“ (lok. 69).

V rámci **neprioritních lokalit** bylo 30 lokalit bez nálezu, na 4 lokalitách došlo k poklesu počtu kvetoucích jedinců proti roku 2012. Oproti roku 2012 byli zaznamenáni nově kvetoucí jedinci na 2 lokalitách: PR Opolenec, rozcestí na vrcholu (lok. 15), Javorník, Tejmlov, tzv. Machů louka (lok. 57).

U některých lokalit je pravděpodobnou příčinou poklesu počtu kvetoucích jedinců nekvalitní management (většinou u neprioritních lokalit), u větší části jde o přirozenou fluktuaci populací mezi jednotlivými roky.

Tab. 3.: Počty kvetoucích exemplářů *Gentianella praecox subsp. bohemica* na prioritních i neprioritních lokalitách v České Republice v letech 2009 až 2013. Sloupec „změna 2012/13“ ukazuje změnu v počtu kvetoucích exemplářů v roce 2013 oproti roku 2012: ↓ – mírný pokles, ↓↓ – prudký pokles, ↑ – mírný nárůst, ↑↑ – prudký nárůst, - – beze změny.

Č.	Lokalita	2009	2010	2011	2012	2013	Změna 2012/13
1	Chvalšovice, louka u obce	0	0	0	0	0	-
2	Hartmanice, ochranný koutek Hamižná	0	0	2	0	1	↑
3	Kozlovská stráň	44	67	125	139	199	↑↑
4	Vlkonice, bývalá cesta	0	0	0	0	0	-
5	Vlkonice, louka v obci	0	0	0	0	0	-
6	Vlkonice, louka pod lesem	38	73	111	100	360	↑↑
7	Vlkonice, loučka mezi lesíky	0	1	0	0	0	-
8	Onšovice, PP Háje, osamocený holý vršek	4200	1256	2892	6722	2488	↓↓
9	Onšovice, PP Háje, vršky v polích	0	0	0	0	0	-
10	Onšovice, stráně nad Spůlkou	0	0	0	0	0	-
11	Dolany, stráň nad potokem	0	0	0	0	0	-
12	Dolany, louka u kóty 647,5	0	0	0	0	0	-
13	PR Opolenec, tzv. Vanického louka	11	13 až 19	34 až 65	21 až 41	181 až 193	↑↑
14	PR Opolenec, u jeskyně	2	0	0	1	1	-
15	PR Opolenec, rozcestí na vrcholu	9	0	7	0	2	↑

16	Bošice, na návsi	0	0	0	0	0	-
17	Úbislav, louka na Z okraji obce	1	19	9	10	1	↓↓
18	Stachy, Jaroškov, okraj lomu	0	0	24	3 (+ 99 hybridů)	3 (+1 hybrid)	-
19	Zdíkov, Drviště, jáma v pastvině	9	5	2	1	0	↓
20	Krušlov, Na Vysokém	1	0	0	1	0	↓
21	Horosedly, svah Čisté hory	6	3	11	10	4	↓
22	Stachy, Jáchymov, pastvina nad samotou Z obce	-	-	-	-	-	-
23	Nový Dvůr, pod transformátorem	-	-	-	-	-	-
24	Lštění, pastvina u kaple	0	0	0	0	0	-
25	Dvorec, louka nad obcí	12	0	0	0	0	-
26	Albrechtice u Sušice, Pastviště u Finů	128	22	15	54	37	↓
27	Albrechtice u Sušice, nad samotou U Finů	0	0	0	0	0	-
28	Horní Kožlí, SV okraji obce	-	-	-	-	-	-
29	Kralovice, PR Kralovické louky	100	0	0	1	0	↓
30	Dobročkov, PR Dobročkovské hadce	3445	306	250	2750	281	↓↓
31	Chvalšiny, JZ svahy Svatého kříže	90	37	278	305	308	↑
32	Chvalšiny, S až SSZ svahy Svatého kříže	2825	1392	8300	5530	2464	↓↓
33	Chvalšiny, louka nad městem	55	10	18	25	21	↓
34	Podvoří, Volský vrch	405	136	783	61	87	↑
35	Boletice, vrch Olymp	0	0	0	1	0	↓
36	Beníkovice, svahy kóty 648 m n. m.	-	-	-	-	-	-
37	Polná na Šumavě, bývalé lůmky	469	443	781	231	85	↓↓
38	Vyšný, louka nad cestou z osady do NPR Vyšenské kopce	394	152	204	189	88	↓↓
39	Hroby, úvozová cesta v PP Hroby	7050	710	550	820	210	↓↓
40	Černý Důl, lom na Bíněru	6	0	0	0	0	-
41	Pod Machovskými Končinami u Machova	0	0	0	0	0	-
42	Olešnice v Orlických horách, PR Hořečky	962	357	582	2676	240	↓↓
43	Olešnice v Orlických horách, u přechodu Čihalka	5	1	6	1	0	↓
44	Částkovice, na SZ okraji obce	0	0	0	0	0	-
45	Jersín, PP Jersínská stráň	0	0	0	0	0	-
46	Heraldice, PP Kamenný vrch	1	0	0	0	0	-
47	Radonín, PP Na Kopaninách	0	2	9	3	1	↓
48	Čichov, sjezdovka Na Jalovci	1	6	45	3	42	↑↑
49	Zašovice, Salátův kopec	0	0	1	1	1	-
50	Bory, Těšíkův mlýn	0	0	0	0	-	-
51	Čichov, stráň u železniční zastávky Čechov	20	24	103	130	105	↓
52	Protivanov, PP U Žlábku	313	69	58	129	659	↑↑
53	Kvilda, Vilémov, u čističky odpadních vod	1	0	0	0	0	-
54	Dobrá Voda, u hájovny Pustina	42	19	30	95	125	↑↑
55	Slučí Tah, okraj cesty	200	197	158	575	149	↓↓
56	Javorník, Tejmlov, tzv. Šťouralova louka	9	0	28	0	0	-
57	Javorník, Tejmlov, tzv. Machů louka	0	0	4	0	6	↑↑
58	Javorník, Tejmlov, u chat č. p. 14 a 73	8	1	0	0	0	-
59	Pohorsko, louka pod studánkou	69	261	133	68	7	↓↓
60	Borová Lada, Zahradky, pastvina nad silnicí	0	0	0	0	0	-
61	Borová Lada, Zahradky, pastvina pod silnicí	22	5	38	5	3	↓
62	Vojnův Městec, PR Štíří důl	1	0	3	0	0	-
63	Radostín, Radostínská stráň u Padrtin	0	0	0	0	0	-
64	Horní Albeřice, Albeřické lomy	84	2	30	49	12	↓↓
65	Olešnice v Orlických horách, sjezdovka U Židků	294	13	51	445	124	↓↓
66	Horní Brzotice (VÚ Boletice), cílová plocha	1000	29	13	61	3	↓↓

	střelnice						
67	Horní Štěpánov, svah vrchu Větrák	1	0	7	3 (po seči)	38 (po seči)	↑↑
68	Nové Hutě, PP Pasecká slat'	105	28	118	37	560	↑↑
69	Lavičky, „V Kučerkách“	-	65	67	14	332	↑↑
70	Nové Dobrkovice, Bártlovy louky v NPR Vyšenské kopce	-	9	148	100	115	↑
71	Rovná, lom na Zbuší	-	-	22	1	0	↓
72	Domanice, při lesní cestě na SSZ svazích Hradce	-	-	10	1	4	↑
73	Domanice, bývalé meze s výsadbou lesních kultur na S svazích Hradce	-	-	21	3	1	↓

3.3.2 Záznam managementu a stavu lokalit v současnosti a minulosti (součást doprovodného monitoringu)

Monitoring počtu jedinců na každé lokalitě byl kombinován se záznamem o kvalitě managementu se zaměřením na:

- co nejpřesnější záznam způsobu obhospodařování lokality v sezóně (datum seče, pastvy, intenzita pastvy, způsob likvidace posečené biomasy – odstraněna na zeleno, usušena na lokalitě, ponechána na lokalitě apod.);*
- narušení vegetačního krytu na lokalitě (např. rytí prasat, intenzivní sešlap, projetí buldozeru, čerstvé koleje od vozidel apod.);*
- subjektivní zhodnocení nárůstu biomasy a jejího zapojení;*
- subjektivní odhad vlivu obhospodařování na populaci.*

Z monitoringu vyplývá hodnocení kvality managementu v roce 2013, které je součástí přílohy č. 1 pro prioritní lokality a přílohy č. 2 pro neprioritní lokality, stejně jako vhodná doporučení pro rok 2014.

3.3.3 Fytocenologické snímkování vegetace lokalit (součást doprovodného monitoringu)

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.3.4 Monitoring stavu rostlin (tzv. intenzivní monitoring)

Monitoring stavu rostlin bude prováděn na 28 lokalitách. U populaci do 30 exemplářů u všech jedinců, u populací větších u 30 standardizovaně vybraných jedinců. Monitoring spočíval v následujícím záznamu u každé rostliny:

- zda je rostlina posečena, ukousnuta či jinak poškozena,*
- celková výška rostliny a počet internodií (u posečených či ukousnutých rostlin se zaznamenává celková výška a výška posečení, ukousnutí či poškození,*
- celkový počet květů (respektive plodů),*
- odhadem procento květů (plodů), která pravděpodobně nepřinesou semena. (Jde o vzácně, většinou pak ale masivně zaznamenané vyžírání semeníků.)*

Primární data byla dodána AOPK ČR. Výsledky intenzivního monitoringu (zejména data o posečení) jsou zpracovány ve formě doporučení do monitorovací zprávy tak, aby v následujícím roce byl management nastaven lépe, např. aby nedocházelo k špatně načasované seči a posečení jedinců atd. Data o životaschopnosti jedinců nelze vyhodnocovat pro každý rok, jedná se o zjištění dlouhodobějších trendů a budou vyhodnoceny v delším časovém intervalu.

Cílem opatření je získat přehled o životaschopnosti jedinců v populaci a přibližně odhadnout produkci semen. Velké rozdíly v životaschopnosti jednotlivých rostlin panují jak mezi lokalitami, tak mezi jednotlivými sezónami a neexistuje zde jednoduchá přímá úměra.

Seznam 28 lokalit, kde byl proveden intenzivní monitoring:

3	PP Kozlovská stráň, Kozlov
6	Vlkonice, louka pod lesem
8	PP Háje - osamocený holý vršek, Onšovice
10	Onšovice, stráně nad Spůlkou
17	PP Úbislav, louka na Z okraji obce, Úbislav
18	PP Jaroškov - okraj lomu, Jaroškov
19	Zdíkov, Drviště, jáma v pastvině
21	PP Čistá hora, Horosedly
24	Lštění, pastvina u kaple
29	PR Kralovické louky, Kralovice
30	PR Dobročkovské hadce, Dobročkov
31	PP Svatý kříž – JZ svahy, Chvalšiny
32	PP Svatý kříž – S až SSZ JZ svahy, Chvalšiny
33	PP Svatý kříž – louka nad městem, Chvalšiny
37	Polná na Šumavě, bývalé lůmky
39	PP Hroby – úvozová cesta, Hroby
40	Černý Důl, lom na Bíneru
42	PR Hořečky, Olešnice v Orlických horách
45	PP Jersínská stráň, Jersín
46	PP Kamenný vrch, Heraltice
51	Číchov, stráň u železniční zastávky
52	PP U Žlíbku, Protivanov
53	Kvilda, u ČOV
55	Slučí Tah, okraj cesty
56	PR Nad zavírkou, Šťouralova louka, Javorník
59	Pohorsko
62	PR Štíří důl, Vojnův Městec
64	Horní Albeřice, Albeřické lomy

3.4 Výzkum

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.5 Výchova a osvěta

3.5.1 Seminář (workshop) k managementu lokalit *G. praecox* ssp. *bohemica*

Opatření bylo realizováno v roce 2011.

3.5.2 Publikace o zásadách péče o lokality druhu

Opatření bylo realizováno v roce 2011.

3.5.3 Odborná publikace shrnující výsledky výzkumu druhu

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.5.4 Spuštění webových stránek druhu a jeho záchranného programu

Opatření nevyžadovalo finanční zajištění.

V roce 2013 byly průběžně aktualizovány webové stránky druhu v rámci www.zachranneprogramy.cz s cílem uveřejnit odborné informace o *G. praecox* subsp. *bohemica*, vlastní záchranný program, ochrannářské publikace a studie, aktuální údaje o stavu lokalit a novinkách v ochraně druhu.

3.5.5 Další možnosti osvěty pro širokou veřejnost

Opatření nevyžadovalo finanční zajištění.

V roce 2013 byly publikovány články:

Brabec J. (2013): Hoře, hořce, hořečky I. Hořečky v České republice dříve a dnes. – *Živa* 2013/2: 58–61.

Brabec J. et Lampei Bucharová A. (2013): Hoře, hořce, hořečky II. Přežije v Čechách hořeček český? – *Živa* 2013/4: 154–156.

Brabec J. (2013): Hoře, hořce, hořečky III. Hořeček drsný Sturmův – nemá obět' odsunu. – *Živa* 2013/5: 206–209.

Kirschnerová L. et Brabec J. (2013): *Gentianella praecox* subsp. *bohemica* (Skalický) Holub – hořeček mnohotvarý český, h. český. – In: Lepší P., Lepší M., Boublík K., Štech M. & Hans V. [eds], Červená kniha květeny jižní části Čech, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, p. 210–211.

Aktuální informace o řešení problematiky ochrany hořečku, výstupy monitoringu a jiné aktuální informace byly prezentovány na Facebooku záchranných programů ohrožených druhů.

3.6 Ostatní opatření

3.6.1 Studie hodnocení lokalit pro repatriaci a zakládání nových lokalit

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno.

3.6.2 Zajištění územní ochrany lokalit

Opatření nevyžadovalo finanční zajištění.

Ve spolupráci s příslušnými orgány ochrany přírody zajistit:

1) *Vyhlášení EVL s významnými populacemi hořečku.*

Toto opatření nebylo v roce 2013 realizováno v souladu s RP.

2) *Zajistit územní ochranu lokalit „65. Sjezdovka u Židků“ a „69. Lavičky, V Kučerkách“.* V případě potřeby zajistit doplnění těchto lokalit do národního seznamu EVL. Jde o nově (rok 2007 a 2010) objevené lokality s životaschopnou a stabilní populací *Gentianella praecox* subsp. *bohemica*.

V zajištění územní ochrany vybraných lokalit se nepodařilo v roce 2013 postoupit.

3) *V chráněných územích, kde režim ochrany není v souladu s potřebou specifického managementu pro hořeček, upravit režim ochrany. Cílem opatření je shromáždit a revidovat plány péče všech lokalit hořečku mnohotvarého českého.*

V roce 2013 pokračovalo shromažďování zbylých plánů péče lokalit hořečku mnohotvarého českého, které byly revidovány, a zároveň byly revidovány také Soubory doporučených opatření zpracovávané pro jednotlivé EVL vyhlášené pro zájmový druh.

Shrnutí:

- V roce 2013 byl realizován management na 31 z 32 prioritních lokalit druhu, z čehož na 20 byl management hodnocen jako dostatečný/optimální, na 7 jako dostatečný/suboptimální. Nedostatky managementu byly detailně rozpracovány a jako součást tohoto zhodnocení poskytnuty všem zadavatelům a grantům managementu. V rámci 41 neprioritních lokalit byl realizován management různé úrovně na 25 z nich. Celkem 8 lokalit druhu lze považovat za zaniklé a na 8 lokalitách nebyl management realizován. Na celkem 11 lokalitách byl zajištěn dostatečný/optimální management, na 3 lokalitách jako dostatečný/suboptimální. Zjištěné nedostatky spočívají v nízké intenzitě narušení travního drnu, nedostatečném odstranění biomasy nebo špatném načasování managementu.
- V roce 2014 by měl být dále kladen důraz zejména na zkvalitnění opatření péče o biotop na prioritních lokalitách: PR Kralovické louky (lok. 29), PP Svätý kříž, louka nad městem (lok. 33) a PP Nad Zavírkou (lok. 56) a neprioritních lokalitách: PP Úbislav (lok. 17), PP Na Vysokém (lok. 20), Dvorec (lok. 25), Horní Štěpánov (lok. 67), PP, Kvilda, u ČOV (lok. 53) a Radostín (lok. 63), Zdíkov (lok. 19). Velký význam má zavedení kvalitního managementu lokalit PP Háje (lok. 9) a Dolany (lok. 12) z hlediska jejich vhodnosti k repatriacím druhu.
- Péče o druh probíhal jak formou podpory stávajících populací výsevem semen do lepších podmínek v rámci lokality (především na Českomoravské vrchovině), tak byla provedena i repatriace druhu v rámci jeho záchranného programu – na lokalitu Boletice, vrch Olymp (lok.35).
- V roce 2013 byly kvetoucí jedinci druhu zaznamenáni na celkem 39 lokalitách. Nejvíce kvetoucích jedinců (2 488 ks) bylo zaznamenáno na lokalitě PP Háje, Onšovice, osamocený holý vršek (lok. 8). Oproti předchozímu roku 2012, který byl vyhodnocen jako tzv. „hořečkový rok“, vzrostl celkem na 16 lokalitách počet kvetoucích jedinců, na 26 byl zaznamenán pokles.

Přílohy:

- 1) Zhodnocení péče o prioritní lokality hořečku v roce 2013
- 2) Zhodnocení péče o neprioritní lokality hořečku v roce 2013
- 3) Systém garantů jednotlivých lokalit
- 4) Repatriční zpráva za rok 2013

Zkratky:

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny

EVL – Evropsky významná lokalita

MaS – Podprogram Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích

NPP – Národní přírodní památka

ODO – Oddělení druhové ochrany

POPFK – Program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny

PP – Přírodní památka

PPK – Program péče o krajinu
PR – Přírodní rezervace
RP – Realizační projekt
VKP – Významný krajinný prvek
ZP – Záchranný program